

became visible after the Second World War, when the so-called *beatniks* appeared in the USA and the views of postmodernists began to spread throughout the world. This is also part of the art, but it goes against national values.

The ideas of individual freedom, hatred, alternative art and filth have penetrated deeply into the modern culture of all countries, therefore. In my opinion, postmodernism in some sense destroyed the identity of national art, allowing to give a single concept to any creative process.

This does not mean that postmodernism is something bad, but it allowed all countries to face new forms of writing, painting and a view of culture, making the shell of culture a universal heritage, but at the same time like losing the essence of art, depriving it of the concept of reflection.

Therefore, now it is difficult to determine in which particular country a particular piece of art was created, since the frameworks between the countries are extremely erased. If to talk about musical works, you will still define some characteristic features: for example, in English-speaking countries the top notes always sound more deeply, melismas are popular tool for performers. In South Korean music male falsetto, etc. are often used. The differences become clear only to those who are familiar with the theory of a particular type of art, which allows us to conclude that in the process of globalization, in the process of mixing cultures and peoples, we risk losing our identity, folklore and national voice. Modern monetization of talent and turning it into a product leads to the fact that art is already a mass product.

A country, that has lost its national art, loses its own history, denies it, coming to a mass consumer society without a hint of art. Perhaps that is why in the conditions of our time, it is so important, while adopting new models of life, to protect all that has been done before us, and to respect your national voice, the power of which would not be possible without cultural values expressed in art.

СПОСАБЫ ПЕРАДАЧЫ ЧУЖОЙ МОВЫ Ў НАРЫСЕ ЯНКІ ЛУЧЫНЫ «Z KRWAŲYCH DNI»

В. В. Круглова

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
пр. Незалежнасці, 4, 220030, Мінск, Беларусь kruglova_olga92@mail.ru*

У артыкуле вызначаецца жанравая прыналежнасць і ідэйныя накіраванасць твора «*Z krwawych dni*». Выяўляюцца асноўныя спосабы перадачы чужой мовы ў нарысе. Адзначаецца роля кожнага з выяўленых спосабаў у рэалізацыі аўтарскай задумы. Падкрэсліваецца, што для нарыса не характэрна індывідуалізацыя мовы персанажаў. Сцвярджаецца, што прыведзеныя спосабы перадачы чужой мовы спрыяюць разнастайнасці аповеду, заканамерна чаргуюцца і ўяўляюць адзінае мастацкае цэлае. Прыводзяцца прыклады працы з мастацка-дакументальным нарысам Янкі Лучыны на занятках польскай мове. Адзначаецца, што прапанаваныя заданні служаць удасканаленню моўных кампетэнцый, развіццю творчых здольнасцей студэнтаў, фарміраванню ўмення весці перамовы, выклікаюць цікавасць да гістарычных падзей. Сцвярджаецца магчымасць прымянення прапанаванага метаду на творах іншых пісьмennisкаў.

Ключавыя словы: мастацка-дакументальны нарыс; дыялог; простая мова; ускосная мова; няўласна-простая мова.

METHODS OF TRANSMISSION OF A FOREIGN LANGUAGE IN YANKA LUCHINA'S ESSAY «FROM THE BLOODY DAYS»

O. Kruglova

Belarusian State University,

Niezavisimosti Avenue, 4, 220030, Minsk, Republic of Belarus, kruglova_olga92@mail.ru

The article defines the genre affiliation and ideological orientation of the work «From the bloody days». The main ways of transmitting a foreign language in the essay are revealed. The role of each of the revealed ways in realization of the author's idea will be noted. It is emphasized that the essay is not characterized by individualization of the language of the characters. It is argued that these methods of transmitting a foreign language contribute to the diversity of the story, naturally alternating and represent a single artistic whole. Examples of work by Yanka Luchyna's art-documentary essay on Polish language lessons are given. It is noted these tasks serve to improve language skills, develop creative abilities of students, formation of ability to negotiate, arouse interest in historical events. The possibility of applying the proposed method to the works of other writers is claimed.

Key words: art-documentary essay; dialogue; simple language; indirect speech; improperly-simple language.

У Кракаве ў 1889 г. была выдадзена ананімная брашура пад назвай «*Z krwawych dni: epizod z powstania 1863 r. w Mińskiem / opowiedziany przez *S*» [2], аўтарам якой з'яўляецца Янка Лучына. Асноўнае месца ў кнізе займае нарыс «*Z krwawych dni*», у якім рознабакова паказваюцца падзеі паўстання 1863 г. Твор з'яўляецца мастацка-дакументальным, у ім прысутнічаюць канкрэтныя факты, але спосаб іх перадачы набліжае твор да мастацкага тэксту.

Ідэйную накіраванасць нарыса Янка Лучына выразіў у лісце да Зянона Пшасмыцкага: «*Napisałem obrazek z wypadków 1863 r. i tak zadałem pieprzu i imbieru, że niezawodnie odbyłbym podróż na koszt skarbu, gdyby w należyte ręce trafiło moje pisanie. Wszakże nie miałbym nic przeciw temu, żeby pod wielkim sekretem puścić w obieg za kordonem te kilka słów przyjaźni ku naszemu dobrodziejom. Prawda rzetelna stanowi tło opowiadania*» [1].

У творы «*Z krwawych dni*» аповед пра падзеі паўстання вядзецца ад трэцяй асобы. Каб пазбегнуць аднастайнасці ў аўтарскім маналогу, Янка Лучына выкарыстоўвае такія прыёмы, як дыялог, простая і ўскосная мова, няўласна-простая мова. Аднак індывідуалізацыя мовы персанажаў не характэрна для нарыса.

Тэкст нарыса можа быць выкарыстаны пры навучанні студэнтаў, у тым ліку нефілалагічных спецыяльнасцей, польскай мове. Выяўленыя ў творы спосабы перадачы чужой мовы ўяўляюць цікавы матэрыял для навучання студэнтаў польскай мове.

1. Письменник уводзіць у аповед *дыялог*, калі неабходна выклікаць у чытача хуткую рэакцыю на выказванне, чаго немагчыма дасягнуць ні словамі аўтара, ні простаі ці ўскоснай мовай, якія толькі запавольваюць выказванне. Дыялог ужываецца ў нарысе ў наступных выпадках:

1) *Камічная сітуацыя*. Кіраўнік партызанскага атрада Канапацкі, даведаўшыся, што рускія войскі гоняцца за атрадам, стварыў ілюзію вялікай

колькасці паўстанцаў: партызаны ў мясціну свайго адпачынку прынеслі з карчмы каля 50 вядзёр вады, і калі падышлі рускія войскі, карчмар раскажаў, што было каля тысячы партызан, бо яны выпілі шмат вады; у выніку рускія войскі не адважыліся працягваць пагоню [2, s. 18]. Усё гэта Янка Лучына паказвае пры дапамозе дыялогу паміж карчмаром і партызанамі:

«Przyniesiono około pięćdziesięciu wiader wody, którą też natychmiast wylewano na ziemię. Żyd karczmarz widząc to ciągle noszenie wiader, zapytał nieśmialo:

– Co jasne panowie robią z tą wodą?

– Potrzebujemy jej do picia dla ludzi i koni.

– To zapewne bardzo wielu tu jest panów?

– Około tysiąca żołnierzy, – odpowiedziano» [2, s. 18].

І той жа самы змест пісьменнік перадае пры дапамозе ўскоснай мовы карчмара, што стварае абсалютна іншае ўражанне ў чытача – складаецца ўяўленне, быццам бы паўстанцаў сапраўды было вельмі шмат: «... ów żydek przerażony opowiedział moskalom, iż byli tu przed chwilą panowie powstańcy, a było ich tylu, że wypili pięćdziesiąt wiader wody i wypróżnili całą studnię» [2, s. 18].

2 *Напружаная сітуацыя*. Калі паўстанцы заўважылі рускую армію, адбываецца хуткая змена падзей – партызаны спяшаюцца ўцячы і схаватца – што перадаецца пры дапамозе дыялогу:

– «Bacność, panowie, – zawołał przytłumionym głosem, moskale przed nami! Tam na gościńcu widziałem płomyk od zapalki. To oni!

Rzeczywiście po upływie chwil kilku dał się słyszeć tentent koni, zmierzających ku stronie, w której się ukryli partyzanci.

– Ścigają nas! – zawołano» [2, s. 21].

Мэтазгодна прапанаваць студэнтам разыграць існуючыя дыялогі па ролях і працягнуць іх з улікам кантэксту пасля знаёмства з далейшымі падзеямі.

2. *Простая мова* ўжываецца ў нарысе, калі неабходна захаваць дакладны змест і форму выказвання, што ўзмацняе эффект праўдападабенства і пацвярджэння аўтарскіх слоў.

1) Пісьменнік перадае словы Аляксандра II, якія той прамовіў у Варшаве, ужываючы простую мову і нават не прыбываючы да перакладу рэплікі цара, каб наблізіць уражанне чытача, да ўражання відавочцаў гэтай падзеі: «*Początek swych rządów zaznaczył on <Aleksander II> w Warszawie znanymi słowy: „Point de revères!”*» [2, s. 5].

2) Фразу, якая перадае ідэйны змест нарыса, Янка Лучына падае ў выглядзе прастай мовы. Вокліч варшаўскіх вязняў у Мінску ў некаторым сэнсе стаў заклікам да вызваленчай барацьбы: «*Natychmiast zebrano dla nieszcześliwych składkę na drogę i towarzyszone im przez całe miasto aż do bram koszar, gdzie na pożegnanie wydarł się z piersi więźniów okrzyk: „Niech żyje Polska! mścicie się za swych współbraci!”*» [2, s. 10].

3) У адным выпадку аўтар цалкам перадае *апавед у вусны паўстанца*, які аддзяліўся ад свайго атрада, каб выканаць асобнае заданне. Пра свой шлях ён

расказвае сам, дзякуючы чаму ўзмацняецца праўдападабенства: «*Przytaczam tu dosłowne niemal jego opowiadanie o tej niebezpiecznej wycieczce: „Rozstawszy się z partią w lasach puciozolskich, musiałem się przedzierać przez lasy i pola, wsie i zaścianki z niesłychaną ostrożnością, aby nie wpaść w ręce moskali. <...> W taki sposób dzięki wybiegom i zręczności spełniłem dane mi polecenie, i nazajutrz rano wręczyłem Świątorzeckiemu przeznaczone dla niego listy”*» [2, s. 24–25].

Студэнтам варта прапанаваць працу ў парах, дзе адзін уваходзіць у ролю журналіста, а другі – відавочцы падзей. «Журналіст» бярэ інтэрв’ю ў «відавочцы», задаючы пытанні пра падзеі, а «відавочца» падае адказы з улікам вядомай з тэксту інфармацыі.

3. Янка Лучына выкарыстоўвае ўскосную мову, калі няма неабходнасці захоўваць форму выражэння думкі, а трэба перадаць толькі агульны змест. Ускосная мовы выкарыстоўваецца ў наступных выпадках:

1) Паказ нязначнасці выказвання. Пры дапамозе ўскоснай мовы пісьменнік паказвае, што словы Аляксандра II да польскай шляхты неaktuальныя і ніколі не спраўдзяцца: «*Nazajutrz przyjmował deputacyą szlachty, urzędników i wojskowych do g. 10, przy czem do szlachty miał mowę, w której wyraził nadzieję, iż obywatelstwo dopomoże mu do uregulowania stosunków z włościanami, skoro nadejdzie chwila uwłaszczenia tych ostatnich*» [2, s. 6].

2) Паданне ілжывай інфармацыі. Ужыванне ўскоснай мовы дапамагае выкрыць хітрасць царскіх улад: «*Gabinet petersburski pozostając ciągle przy swoim odpowiedział na otrzymane Ultimatum, że Rząd rosyjski sam zdziała wszystko dla Polaków, i że interwencja obcych gabinetów jest zupełnie nie na miejscu wtedy, kiedy nawet sami Polacy przystają na zgodę z Rosyą*» [2, s. 43].

3) Перадача ўступнай часткі думкі. У форме ўскоснай мовы Янка Лучына перадае інфармацыю, якая служыць падставай для выражэння асноўнай думкі. Спачатку пісьменнік, выкарыстоўваючы ўскосную мову, расказвае пра навіну, што разышлася па горадзе. І далей становіцца зразумелым, чаму ўсе людзі выйшлі на варшаўскі тракт: «*Latem tegoż roku rozeszła się wieść, że dnia 3 Czerwca ma przejść przez Mińsk drugi taki etap Warszawskich więźniów. W oznaczonym dniu cała ludność miasta, nie wyłączając kobiet i dzieci, wyruszyła na ich spotkanie o trzy kilometry za miasto na trakt warszawski, i usiadła po obu stronach drogi*» [2, s. 10].

4) Паданне дадатковай інфармацыі, якую адрасат не здольны самастойна выразіць сродкамі мовы. Ад’ютанту Імператара Францыі не мела сэнсу выражаць грамадзянам мэту свайго паведамлення, таму гэта робіць за яго аўтар: «*Do tej ostatniej Cesarz Francuzów wysłał jednego ze swych adjutantów, który dla zapewnienia całości Galicji, miał przyobiecać w imieniu Francji, iż jej wojska zajmą tymczasowo kongresówkę i nakłonić Austrię do czynnego wystąpienia*» [2, s. 43].

5) У іншых выпадках ужыванне ўскоснай мовы абумоўлена неабходнасцю звярнуць больш увагі на сам апавед, чым на выказванне, таму аўтар не жадае адцягваць чытача ад асноўных падзей да формы выражэння выказвання.

У якасці задання студэнтам можна прапанаваць перавесці формы ўскоснай мовы ў дыялогі, дадаючы асобу суразмоўцы, якая лагічна выводзіцца з кантэксту: шляхта, прадстаўнікі замежнай улады. Акрамя развіцця маўлення студэнты паспрабуюць прымяніць на практыцы элементы вядзення перамоў.

4. Для нарыса характэрна *спалучэнне ўскоснай мовы з простаю мовай* і дыялогам. Письменнік выкарыстоўвае паяднанне розных спосабаў перадачы маўлення ў тых выпадках, калі змест выказвання адрасанта нечаканы для адрасата:

1) Ведучы перамовы з Расійскай Імперыяй, граф Рэхбер спадзяваўся ўрэгуляваць становішча ў Польшчы, аднак яго надзеі былі дарэмнымі: *«O zawieszeniu zaś broni hrabia Rechberg dodaje: „Powodowani względami ludzkości, szczerze pragniemy, aby się powiodło rządowi rosyjskiemu powstrzymać rozlew krwi”. Na co Rosya odpowiedziała, że tłumienie powstania swoją drogą pójść musi, dopóki car swej władzy w Polsce nie przywróci. Odpowiedź ta tak oburzyła hr. Rechberga...»* [2, s. 42].

2) Паўстанец, ідучы да атрада Свентажэцкага, добра ведаў мясцовасць, аднак, нягледзячы на гэта, памыліўся ў выбары шляху і ледзь не заблукваў:

«Na drodze spotkałem chłopą, wiozącego zboże do młyna i zapytałem go, czy to droga do Rawanicz.

– Nie, to do Zbaszewicz, a do Rawanicz jedzie się przez młyny» [2, s. 25].

Мэтазгодна задаць студэнтам апісаць псіхалагічны стан адрасата, выкліканы нечаканай зменай падзей, ужываючы як мага большай колькасці абстрактных назоўнікаў.

5. *Няўласна-простая мова* выкарыстоўваецца, калі адрасант з'яўляецца зборным. Праезду варшаўскіх вязняў усе чакалі аднолькава, з аднолькавым спачуваннем і аднолькавай мэтай – уручыць складку, таму ўсе прысутныя прамаўляюць у адзін голас: *«O g. 6 wieczorem dały się słyszeć dzwonki pocztowe. To oni! jadą!.. rozległo się wśród tłumu»* [2, s. 11].

Студэнтам варта паспрабаваць канкрэтызаваць зборнага адрасата: выкарыстаць як мага больш назоўнікаў, якія абазначаюць сацыяльную прыналежнасць, прафесію, узрост тых, каму, на іх думку, належыць выказванне.

Выкарыстаныя Янкам Лучынам спосабы перадачы чужой мовы, спрыяюць разнастайнасці аповеду, заканамерна чаргуюцца і ўяўляюць адзінае мастацкае цэлае. Публіцыстычная творчасць Янкі Лучыны можа паслужыць адным са сродкаў навучання польскай мове. Прыведзеныя прыклады працы з мастацкім тэкстам служаць удасканаленню моўных кампетэнцый, развіццю творчых здольнасцей студэнтаў, фарміраванню ўмення весці перамовы, выклікаюць цікавасць да гістарычных падзей. Прапанаваны метады можна быць выкарыстаны на прыкладзе творчасці іншых пісьменнікаў.

БІБЛІАГРАФІЧНЫЯ СПАСЫЛКІ

1. Korespondencja do Zenona Przesmyckiego. – Rękopis 2856. – Zakład Rękopisów. – Biblioteka Narodowa (Warszawa).

2. Z krwawych dni : epizod z powstania 1863 r. w Mińskiem / opowiedziany przez *S. – Kraków, 1889. – 62 s.